

DIE ROL VAN MAATSKAPLIKE WERK IN VERWANTE PLEEGSORG- PLASINGS

Janine Delport, Adri Roux, Pedro Rankin

INLEIDING

Daar is in Suid-Afrika 'n toename in die getal sorgbehoewende kinders wat deur familieledede versorg word (Schönteich, 2000). Volgens die Jaarverslag van die Departement Maatskaplike Ontwikkeling was daar 'n merkbare toename in die toekenning van pleegouertoelaes (tussen April 2000 en April 2003). In die jaar 2000 het 49 843 pleegouers pleegouertoelaes ontvang. Dit verhoog in 2001 na 61 268. 'n Verdere styging na 9 680 word vir 2002 aangedui en in 2003 was dit 138 763. Hierdie gegewens dui daarop dat pleegsorgplasings in Suid-Afrika skerp toegeneem het.

Die grootste rede waarom daar meer sorgbehoewende kinders in verwante pleegsorg is, is die toename in sterftes as gevolg van MIV/Vigs (Mason & Linsk, 2002:541). Verwante pleegsorg verwys na die substituuversorging van kinders wat ingevolge art. 15(1)(b) van die Wet op Kindersorg, 1983 (SA, Wet 74 van 1983) by pleegouers wat in die familie is, in pleegsorg geplaas is. Ingevolge art. 46 (1)(a)(ii) van die nuwe Kinderwet (SA, Wet 38 van 2005) behels verwante pleegsorg die volgende: "An alternative care order, which includes an order placing a child: in the care of a family member designated by the court to be the kinship care-giver of child." Artikel 46 (1)(a)(ii) in die nuwe Kinderwet (SA, Wet 38 van 2005) word tans nog nie geïmplementeer nie.

Scannapieco, Hegar & McAlpine (1997:482) is van mening dat dienslewering beter is by nie-verwante pleegsorgplasings as by verwante pleegsorgplasings. Bilaver, Jaudes, Koepke & Goerge (1999:41) is van mening dat die rede hiervoor die volgende is: "...they do not enter the 'formal' foster care system with its more rigorous screening ...". Gleeson, O'Donnell en Boncutter (1997:803) is egter van mening dat dit juis verwante pleegouers en pleegkinders is wat meer dienste benodig en stel dit soos volg: "...service needs may be even greater for children in kinship care than for those in the care of nonrelatives, since kinship caregivers tend to be older, have fewer financial resources and have more health problems than nonrelative foster parents".

Die maatskaplike werker speel 'n belangrike rol by dienslewering aan pleegouers by verwante pleegsorgplasings, maar problematiese werksomstandighede, soos hoë werksladings, tekort aan befondsing en hulpbronne, die sosio-ekonomiese konteks en swak werksomstandighede en salarisse (Naidoo & Kasiram, 2006:119-120) veroorsaak dat dienslewering nie altyd optimaal is nie.

In hierdie artikel sal die aard en omvang van verwante pleegsorgplasings in die Noordwes-provinsie bespreek word, asook maatskaplike werkers se siening ten opsigte van hul rol in verwante pleegsorgplasings.

DOELSTELLINGS

- Om die aard en omvang van verwante pleegsorg in die Noordwes-provinsie te bepaal.
- Om die taak van maatskaplike werkers ten opsigte van hulpverlening aan pleegouers in verwante pleegsorgplasings in die Noordwes-provinsie te ondersoek.

NAVORSINGSMETODOLOGIE

Hierdie ondersoek is verkennend sowel as beskrywend van aard (Fouché & De Vos, 2005:106). Die opnameprosedure is gebruik om kwantitatiewe data te bekom (Strydom, 2003:116-133). Deur middel van 'n selfontwerpte vraelys is die menings van maatskaplike werkers ten opsigte van die rol van maatskaplike werkers by verwante pleegsorgplasinge bepaal. Die vraelys is as posvraelyste gebruik, naamlik "a questionnaire which is sent off by mail in the hope that the respondent will complete and return it" (Grinnell & Williams, 1990:216-217). Vyftig vraelyste is uitgestuur aan maatskaplike werkers wat by verwante pleegsorgplasinge in die Noordwes-provinsie betrokke is, waarvan slegs 24 (48%) terugontvang is. 'n Nadeel van 'n posvraelys is dat die responskoers egter baie laag is. Volgens Delport (2005:167) is die respons van posvraelyste omtrent 30%. Die respons in hierdie ondersoek kan dus as gemiddeld beskou word.

MAATSKAPLIKE WERK EN VERWANTE PLEEGSORGPLASINGS

Twee soorte pleegsorgplasinge word onderskei, naamlik verwante en nie-verwante pleegsorgplasinge. Die belangrikste verskil tussen verwante en nie-verwante plasinge is dat die familie in verwante plasinge nie betrokke is by die assessering van die tipe kind wat die beste by hul familie sou inpas nie. Die familie ken ook in baie gevalle die kind se agtergrond en sy familiegeskiedenis. Voorkeur word toenemend gegee aan die plasing van kinders in verwante pleegsorg wanneer versorgingsmoontlikhede buite die ouerhuis oorweeg word (Gleeson, 1995:140; Gebel, 1996:1; Portengen & Van der Neut, 1999:52).

By nie-verwante pleegsorgplasinge is daar geen verwantskap tussen die pleegouers en biologiese ouers of pleegkinders nie. Die maatskaplike werker keur die pleegouers en plaas kinders volgens hul behoeftes by die gepaste pleegouers (Fourie, 1999:10).

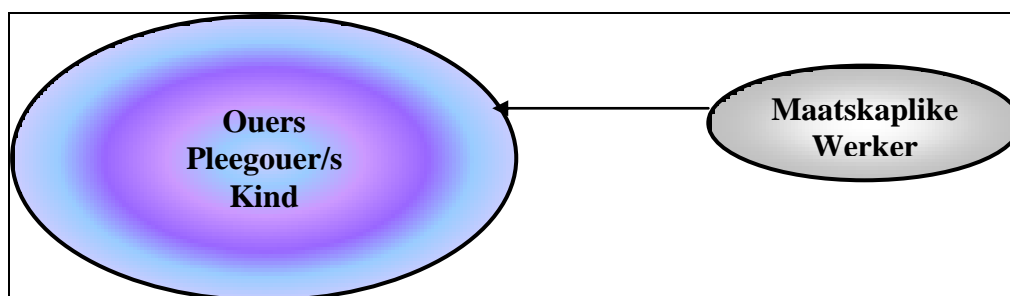
Die onderstaande figuur dui die verskillende posisies aan van maatskaplike werkers by verwante en nie-verwante pleegsorgplasinge.

FIGUUR 1
DIE MAATSKAPLIKE WERKER SE POSISIE IN VERWANTE EN NIE-VERWANTE PLEEGSORG

Nie-verwante pleegsorg:



Verwante pleegsorg:



(Portengen & Van der Neut, 1999:52)

By nie-verwante pleegsorgplasinge is die maatskaplike werker die sentrale skakel omdat hy/sy al die betrokke partye (pleeggesin, die pleegkind en biologiese ouers) se omstandighede ken. Sy is verantwoordelik daarvoor om die regte pleeggesin vir die pleegkind te vind.

By verwante pleegsorgplasinge is die maatskaplike werker die buitestander. Die ouers, pleegouers en pleegkind ken mekaar en ook al die omstandighede. Die maatskaplike werker moet nog al die omstandighede leer ken.

RESULTATE VAN ONDERSOEK

Identifiserende besonderhede

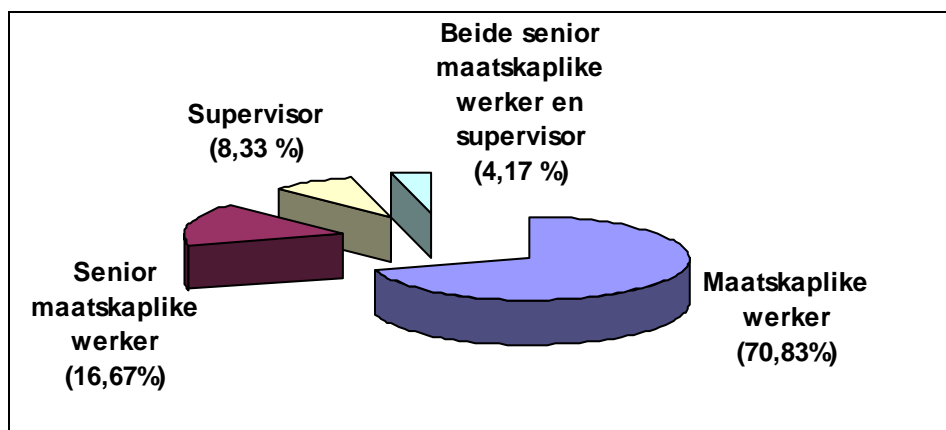
Daar is aan respondente gevra om aan te toon by watter instelling hul werksaam is. Die respons kan soos volg weergegee word:

TABEL 1
INSTELLINGS WAARBY WERKSAAM

Instellings	f	%
Departement van Maatskaplike Ontwikkeling	3	12,50
Ondersteuningsraad	3	12,50
NG Welsyn	12	50,00
Suid-Afrikaanse Vrouefederasie	5	21,00
Kinder- en Gesinsorgvereniging	1	4,00
	N=	24
		100

'n Verdere vraag aan respondente was om aan te toon watter posisie hul binne die instelling beklee. Die respons kan soos volg weergegee word:

DIAGRAM 1
DIE POSISIE BEKLEE BINNE DIE INSTELLING



Sewentien (70,83%) van die respondente beklee die posisie van maatskaplike werker in die instelling. Dit is gewoonlik die posisie binne die instellings wat direk met pleegsorggevalle werk.

Maatskaplike werkers het ook aangedui oor watter ervaring hulle in die praktyk beskik.

TABEL 2
PRAKTYKERVARING

Ervaring in jare	1-5	6-10	11-20	21-25	26-30	
f	7	7	3	4	3	N =24
%	29,17	29,17	12,50	16,66	12,50	100

Ten opsigte van hierdie ondersoek het 17 respondente (70,83%) tussen ses-en 30-jaar-ervaring in die praktyk gehad. Dus was die maatskaplike werkers in dié ondersoek almal baie ervare.

PLEEGSORGPLASINGS

Die getal verwante en nie-verwante pleegsorgplasings wat gedurende die jaar April 2003 en Maart 2004 by die betrokke instellings in die ondersoek hanteer is, is die volgende:

TABEL 3
GETAL VERWANTE EN NIE-VERWANTE PLEEGSORGSAKE

Getal verwante pleegsorgplasings	f	%	Getal nie-verwante Pleegsorgplasings	f	%
Tussen 1 en 50	14	58,33	Tussen 1 en 50	17	70,83
Tussen 51 en 100	4	16,67	Tussen 51 en 100	0	0
Tussen 101 en 200	3	12,50	Tussen 101 en 200	0	0
Meer as 200	1	4,17	Meer as 200	0	0
Geen respons	2	8,33	Geen respons	7	29,17
N =	24	100	N=	24	100

Die meeste respondente het aangetoon dat hulle tussen een en 50 nie-verwante pleegsorgplasings hanteer het, terwyl daar by verwante pleegsorgplasings selfs meer as 200 plasings hanteer is. Hierdie tendens kan moontlik toegeskryf word aan die tekort aan vrywilligers wat gewillig is om as pleegouers op te tree. Testa en Rolock (1999:109) stel dit soos volg: "The shortage of voluntary family foster homes and the spatial mismatch between placement needs and foster home supply are trends that are likely to intensify in the next century." Hierdie situasie het sedertdien waarskynlik nie verbeter nie, maar net vererger.

Op 'n vraag of daar nog verwante pleegsorgplasings op die instellings se sentrale register is wat statutêr nie afgehandel is nie, het 20 (83,33%) "ja" en 3 (12,50%) "nee" geantwoord. Een (4,17%) respondent het die vraag nie beantwoord nie. Van die **20 respondente** wat genoem het dat hul nog nie sake afgehandel het nie, kan dié wat nie afgehandel is nie, soos volg weergegee word:

TABEL 4
GETAL PLEEGSORGPLASINGS WAT NOG NIE AFGEHANDEL IS NIE

Getal plasings	f	%
Tussen 1 en 50	11	55,00
Tussen 51 en 100	4	20,00
Tussen 101 en 200	0	0
Meer as 200	3	15,00
Geen respons	2	10,00
N =	20	100

Wat kommerwekkend is, is die feit dat drie respondente (15,00%) meer as 200 verwante pleegsorgplasinge wat statutêr nog nie afgehandel is nie, het. Hierdie is 'n tendens wat dringende aandag benodig.

Vervolgens is die maatskaplike werkers gevra om redes te verskaf waarom verwante pleegsorgplasinge nog nie statutêr afgehandel is nie. Hierdie gegewens kan soos volg weergegee word:

TABEL 5
REDES WAAROM PLEEGSORGPLASINGS NOG NIE AFGEHANDEL IS NIE

Redes	Ja		Nee		N	%
	f	%	f	%		
Te hoë werkslading	14	58,33	10	41,67	24	100
Te min tyd	10	41,67	14	58,33	24	100
Tekort aan personeel	11	45,83	13	54,17	24	100
Te veel pleegsorgsake	14	58,33	10	41,67	24	100
Tekort aan pleegouers	2	8,33	22	91,67	24	100
Ander redes	3	12,50	21	87,50	24	100

Buiten bogenoemde redes is ander redes wat verskaf is, die volgende:

- Sake is onlangs eers aangemeld.
- Wag vir pleegouers om die kantoor te kom besoek.
- Ontvang weekliks 'n gemiddeld van vyf nuwe aansoeke vir pleegsorgplasinge, daar is dus 'n groot aanvraag en baie ondersoek is afgehandel, maar wag vir hofdatums.

In die ondersoek van Naidoo en Kasiram (2006:119-120) het die respondente die volgende frustrasies as maatskaplike werkers geïdentifiseer: hoë werkslading, tekort aan befondsing en hulpbronne, die sosio-ekonomiese konteks en swak werksomstandighede en salarisse. "The fact that increases in the number of children in formal kinship care have been occurring simultaneously with dramatically growing caseloads and increasing out-of-home placement rates has become a great public concern." (Gleeson, 1996:420.)

DIENSTE AAN PLEEGOUERS EN PLEEGKINDERS

Alle welsynsorganisasies benodig pleegouers om die versorging van sorgbehoewende kinders te behartig. Vandat pleegouers bekom word, totdat pleegkinderen in hul biologiese ouers se sorg herstel word, word daar 'n sekere prosedure gevolg wat as die pleegsorgproses bekend staan. Hierdie proses verloop in verskillende fases wat nie noodwendig altyd in dieselfde volgorde verloop nie. "Die ideale pleegsorgproses behels werwing, keuring, opleiding, passing en plasing, toesigdienste, opleiding en toerusting en indien moontlik voorbereiding op terugplasing en die uiteindelijke terugplasing van die kind by sy/haar gesin van herkoms." (Die Ondersteuningsraad, 2000.)

Daar is aan die respondente gevra watter van die volgende fases van die pleegsorgproses hulle gebruik. Die respons was soos volg:

TABEL 6
FASES VAN DIE PLEEGSORGPROSES

Fases	Ja		Nee		N	%
	f	%	f	%		
Werwing	12	50,00	12	50,00	24	100
Keuring	19	79,17	5	20,83	24	100
Passing en plasing	14	58,33	10	41,67	24	100
Opleiding en toerusting	19	79,17	5	20,83	24	100
Toesigdienste	23	95,83	1	4,17	24	100
Vorbereiding op terugplasing	13	54,17	11	45,83	24	100
Terugplasing	11	45,83	13	54,17	24	100

Uit bogenoemde data is dit duidelik dat toesigdienste (23 response – 95,83%) die fase is wat die meeste gebruik word. Die fases wat die minste gebruik word, is die volgende: Werwing (12 response – 50,00%), Vorbereiding op terugplasing (13 response – 54,17%) en Terugplasing (11 response – 45,83%). Hierdie fases wat die minste gebruik word, korreleer met die aard van verwante pleegsorgplasing. Dit is nie nodig om verwante pleegouers te werf nie. Kinders woon soms reeds jare by pleegouers voordat hul gaan aanklop vir hulp by die maatskaplike werker. Vorbereiding op terugplasing en terugplasing van die pleegkind by die biologiese ouers kom min voor omdat die meeste biologiese ouers oorlede of onopspoorbaar is.

OPLEIDING AAN VERWANTE PLEEGOUERS

Op 'n vraag aan respondente of opleiding aan pleegouers by verwante pleegsorgplasing gegee word, het 19 (79,16%) “ja” geantwoord en 5 (20,84%) “nee”. Die voordeel van opleiding is nie net daarin geleë dat dit pleegouers se vaardighede verbeter nie, dit verbeter ook die verhouding tussen die maatskaplike werker en die pleegouer. Rhodes, Orme en Buehler (2001:88) stel dit soos volg: “Training and interaction with social workers increased foster parents’ involvement.”

Daar is verder aan respondente gevra of hul opleiding gee voor die kind in pleegsorg geplaas word of nadat die kind in pleegsorg geplaas is. Die respons was soos volg:

TABEL 7
WANNEER OPLEIDING GEGEE WORD

Wanneer opleiding gegee word	Ja		Nee		N	%
	f	%	f	%		
Voor die kind in pleegsorg geplaas word	15	62,50	9	37,50	24	100
Nadat die kind in pleegsorg geplaas is	15	62,50	9	37,50	24	100

Alhoewel maatskaplike werkers opleiding van pleegouers as baie belangrik beskou, beskik slegs 10 (41,67%) van die maatskaplike werkers oor 'n vasgestelde program vir die opleiding van pleegouers by verwante pleegsorgplasing. Vyftien (62,50%) van die respondente het aangedui dat hulle 'n behoefte aan so 'n program het. In hierdie verband sê Triseliotis *et al.*

(1995:44) die volgende: “...that foster carers could not be expected to undertake such demanding tasks without preparation, training, post-placement support and continued training”.

Onderwerpe wat maatskaplike werkers van mening is in so ’n program ingesluit behoort te word, is die volgende:

TABEL 8
ONDERWERPE WAT INGESLUIT MOET WORD BY OPLEIDING

Onderwerpe	Ja		Nee		N	%
	f	%	f	%		
Wetlike aspekte van pleegsorg	20	83,33	4	16,67	24	100
Ontwikkelingsfases van kinders en die behoeftes van kinders	19	79,17	5	20,83	24	100
Behoeftes van ouers en die ouer-kindverhouding	19	79,17	5	20,83	24	100
Ouerskapsvaardighede en dissiplinering	21	87,50	3	12,50	24	100
Kommunikasievaardighede en konflikhanteringsvaardighede	20	83,33	4	16,67	24	100
Selfbeeld en temperamentsverskille	20	83,33	4	16,67	24	100
Die rol van die maatskaplike werker en toesigdienste	19	79,17	5	20,83	24	100
Hoe om die pleegouer-toelaag te spandeer	21	87,50	3	12,50	24	100
Oplossingsvaardighede	20	83,33	4	16,67	24	100
Kontak met biologiese ouers	12	50,00	12	50,00	24	100

Ander onderwerpe wat respondente voorgestel het, in die program ingesluit moet word, is die volgende:

- Asseseringsmodelle en gedragsprobleme.
- Terugplasing en die implikasies daarvan.
- Hantering van emosionele trauma by die kind as gevolg van verlies.
- Motivering vir pleegouerskap.
- Selfkennis.
- Hantering van seerkry/trauma.

KONTAK TUSSEN MAATSKAPLIKE WERKERS EN VERWANTE PLEEGOUERS EN PLEEGKINDERS

Daar is aan respondente gevra hoe gereeld hul die pleegouers kontak. Die response was soos volg:

TABEL 9
KONTAK MET PLEEGOUERS

	f	%
Een keer per jaar	6	25,00
Een keer per maand	6	25,00
Een keer per week	0	0
Ander:	12	50,00
N =	24	100

Die meeste response (12 response – 50%) het ander kontakmoontlikhede genoem. Die ander kontakmoontlikhede is soos volg gespesifiseer:

- Drie keer per jaar.
- Twee tot drie keer per jaar.
- So gereeld as wat nodig is – minstens een keer in vier maande.
- Een keer elke drie maande.
- Een keer elke twee maande.
- Een keer elke twee maande, as daar nie intussen 'n krisis/probleme geïdentifiseer word nie.
- Soos daar 'n behoefte bestaan.
- Wanneer probleme ervaar word en tydens die aanbied van 'n vakansieprogram.
- In die begin meer gereeld en later een keer per maand.

In tabel 6 is gesien dat die meeste respondente, naamlik 23 (95,83%) van mening was dat toesigdienste die belangrikste fase in die pleegsorgproses is. Die doeltreffendheid van toesigdienste kan egter bevraagteken word as kontak slegs een keer per jaar (ses response – 25,00%) geskied. Daar moet in aanmerking geneem word dat instellings 'n tekort aan personeel beleef, hoë werksladings het en te veel pleegsorgsake het (vergelyk tabel 3). 'n Moontlike oplossing vir hierdie probleem is om vrywilligers te werf en opleiding te gee om kontak met pleegouers te maak of om meer hulpwerkers op te lei om spesifiek dienste aan pleeggesinne te lewer.

Uit die response wat van pleegouers in dieselfde ondersoek ontvang is, het dit geblyk dat die meeste pleegouers, naamlik 70%, een keer per jaar deur die maatskaplike werker gekontak word.

Verder is daar gevra wat die doel van die kontak is. Die respons was soos volg:

TABEL 10
DOELSTELLINGS VAN DIE KONTAK

Doelstellings	Ja		Nee		N	%
	f	%	f	%		
Om die inskakeling van die pleegkind by die pleeggesin te evalueer	22	91,67	2	8,33	24	100
Om die aanpassing van die gesin te evalueer	21	87,50	3	12,50	24	100
Om vas te stel wat die verhouding tussen pleeg- en biologiese ouers is	17	70,83	7	29,17	24	100
Om ondersteuningsdienste aan die pleegouers te bied	23	95,83	1	4,17	24	100
Om inligting in te samel om hofverslae te skryf	19	79,17	5	20,83	24	100
Ander	15	62,50	9	37,50	24	100

Vir die meeste respondente (23 response – 95,83%) is die doel van die kontak om ondersteuningsdienste aan die pleegouers te bied. In tabel 9 is die kontakfrekwensies met pleegouers uiteengesit. Daar is gesien dat kontakfrekwensies van een keer per jaar tot vier keer per jaar wissel. As hierdie inligting met die bostaande tabel vergelyk word, kan dit

bevraagteken word of ondersteuning só min vir pleegouers aangebied word en of hierdie ondersteuning enigsins van waarde kan wees.

Ander doelstellings vir kontak is soos volg genoem:

- Skoolaanpassing – om vordering en bywoning van die kind te monitor.
- Om die aanwending van die pleegouertoelaag te monitor en leiding te bied ten opsigte van die besteding van die toelaag.
- Om kontak met die ouers te monitor.
- Vir die leiding en begeleiding van die kind na sinvolle volwassenheid.
- Om probleme te hanteer.
- Vir selfbeeldontwikkeling.
- Om die versorging van die kind te evalueer.
- Om aandag te skenk aan enige behoeftes wat die gesin/kind het.
- Vir leiding ten opsigte van die hantering van die kind.

Respondente moes aandui hoe gereeld hul die pleegkinders kontak. Die response was soos volg:

TABEL 11
KONTAK MET PLEEGKINDERS

	f	%
Een keer per jaar	6	25,00
Een keer per maand	6	25,00
Een keer per week	0	0
Ander	12	50,00
N =	24	100

Die meeste respondente (12 response – 50%) het ander kontakfrekwensies genoem. Ander kontakreëlmate wat genoem is, is die volgende:

- Twee keer per jaar.
- Vier keer per jaar.
- Een keer in twee maande, as daar nie probleme is nie.
- Een keer in twee maande, indien plasing positief verloop.
- Een keer in drie maande.
- Een keer in drie maande of soos behoeftes geïdentifiseer word.
- In die begin meer gereeld en later een keer per maand.
- Ten minste een keer in drie maande.
- So gereeld as wat nodig is – ten minste een keer in 4 maande.
- Twee tot drie keer per jaar.

Verder is daar gevra wat die doel van die kontak is. Die respons was soos volg:

TABEL 12
DOELSTELLINGS VIR KONTAK

Doelstellings	Ja		Nee		N	%
	f	%	f	%		
Om die vordering van die pleegkind te assesseeer.	23	95,83	1	4,17	24	100
Om die inskakeling van die pleegkind by die pleeggesin te evalueer.	21	87,50	3	12,50	24	100
Om vas te stel of daar kontak is met die biologiese ouers.	16	66,67	8	33,33	24	100
Om ondersteuning aan die kind te bied.	23	95,83	1	4,17	24	100
Om inligting in te samel vir hofverslae.	18	75,00	6	25,00	24	100
Ander	4	16,67	20	83,33	24	100

Volgens die respondente was die twee hoofdoelstellings van kontak om die vordering van die pleegkind te assesseeer (23 response – 95,83%) en om ondersteuning aan die kind te bied (23 response – 95,83%). Ander doelstellings vir die kontak is soos volg gespesifiseer:

- Om erkenning vir vordering te gee.
- Om skoolvordering te monitor.
- Om aandag aan unieke behoeftes te skenk.

Volgens die meeste respondente (23 response – 95,83%) was die doel van die kontak om ondersteuningsdienste aan die pleegouers te bied. In tabel 11 is die kontakfrekwensies met pleegkinders uiteengesit. Daar is gesien dat kontakfrekwensies van een keer per jaar tot vier keer per jaar wissel. Dit kan bevraagteken word of ondersteuning só min vir pleegkinders aangebied moet word en of hierdie ondersteuning enigsins van waarde kan wees.

METODES VAN DIENSLEWERING AAN VERWANTE PLEEGOUERS

Respondente moes aandui watter metode van maatskaplike werk volgens hul mening die beste by verwante pleegsorgplasings toegepas kan word. Die respons was soos volg:

TABEL 13
METODES VAN MAATSKAPLIKE WERK

Metodes van maatskaplike werk	f	%
Kliniese maatskaplike werk / maatskaplike werk met individue	8	33,33
Groepwerk / maatskaplike werk met groepe	12	50,00
Gemeenskapswerk en –ontwikkeling / maatskaplike werk met gemeenskappe	0	0
Navorsing	0	0
Administrasie	0	0
Geen respons	4	16,67
	N=	24
		100

Metodes in maatskaplike werk wat veral in pleegsorgplasings benut word, is maatskaplike werk met individue en maatskaplike werk met groepe of maatskaplike groepwerk. Hierdie twee metodes is by uitstek geskik om almal en ook gesinne in 'n pleegsorgsituasie te help om maatskaplik doeltreffend te funksioneer (Edell, 1998:51-53; Corey & Corey, 2002:294-298; Toseland & Rivas, 2005:16). Volgens Anderson (1997:39) lê die waarde van groepwerk daarin om persone te bemagtig sodat hulle maatskaplik doeltreffend funksioneer. Dit sluit ook alle individue wat deur pleegsorgplasings geraak word, in. Vanuit die metings asook evaluerings van groeplede wat in hierdie ondersoek in 'n groepwerkintervensieprogram betrek is oor die effek wat so 'n program vir hulle as verwante pleegouers ingehou het, was dit duidelik dat hierdie intervensieprogram wat deur Delport (2007) ontwikkel is, meegehelp het tot die verbetering van hulle lewenskwaliteit, hul lewenstevredenheid asook hulle uiteindelijke suksesvolle funksionering as verwante pleegouers.

DIE ROL VAN DIE MAATSKAPLIKE WERKER

Daar is aan respondente gevra wat die rol van die maatskaplike werker by verwante pleegsorgplasings is. Hul response was soos volg:

TABEL 14
ROLLE VAN DIE MAATSKAPLIKE WERKER BY VERWANTE PLEEGSORGPLASINGS

Rolle	Ja		Nee		N	%
	f	%	f	%		
Ondersteuner	24	100	0	0	24	100
Opvoeder	19	79,17	5	20,83	24	100
Probleemoplosser	18	75,00	6	25,00	24	100
Supervisor	15	62,50	9	37,50	24	100
Vriend	9	37,50	15	62,50	24	100
Kollega	7	29,17	17	70,83	24	100
Raadgewer	21	87,50	3	12,50	24	100
Ander	6	25,00	18	75,00	24	100

Die rol van ondersteuner, raadgewer en opvoeder is as die belangrikste rolle uitgesonder. Ander rolle van die maatskaplike werker is soos volg genoem:

- Beskermer.
- By hulpbronne uit te bring.
- Vennoot.
- Begeleier.
- “Advocacy”.

* **Ondersteuner**

Die kliënt (individue, groep of gemeenskap) se vlak van psigiese kragte is dikwels beperk. Spanning veroorsaak emosionele uitputting en daar is 'n behoefte aan ondersteuning.

Verskeie skrywers (Goodman & Silverstein, 2001:560; Burnette, 2003:1; Leder, Grinstead, Jensen & Bond, 2003:5) het bevind dat verwante pleegouerskap positief met spanningsverwante gesondheidsprobleme, angs en depressie korreleer. Hierdie probleem hou dikwels verband met onverwerkte emosies oor die verlies van 'n afgestorwene, soos die moeder van die pleegkind. Robertson en Donaldson (2003) is van mening dat grootouerpleegmoeders in Suid-Afrika dikwels te doen het met "... their own feelings of shame and guilt about what happened and due to their emotional state, may not be able to respond to the emotional needs of the child". Omdat verwante pleegouers dikwels spanning ervaar, is ondersteuning aan verwante pleegouers so belangrik.

* **Raadgewer**

Hierdie rol hang nou saam met die rol van die opvoeder. Die verskil hier is egter dat daar nie net inligting gegee word nie, maar ook raad. Die maatskaplike werker gee dus aan die pleegouer raad oor hoe 'n bepaalde probleem opgelos kan word. Die maatskaplike werker se sienswyse van 'n probleem en die oplossing daarvan word dus weergegee. Dit is egter belangrik dat die maatskaplike werker nie sy raad op die pleegouer sal afdwing nie. Die pleegouer het nog steeds selfbeslissingsreg. Brill en Levine (2002:187) waarsku egter teen die gee van te veel onnodige raad en noem dat raadgeewing 'n behoefte by die kliënt moet wees. Dit word soos volg gestel: "Advice giving and counseling should be based on objective and realistic evaluation of all factors involved, including the actual desires of clients." (Brill & Levine, 2002:187.)

* **Opvoeder**

Du Bois en Miley (2005:245) beklemtoon dat kennis mag is, en daarom is opvoeding 'n sentrale komponent in bemagtiging. Die maatskaplike werker as opvoeder verbeter kliënte se maatskaplike funksionering deur hulle vaardighede te leer en hul kennisbasis uit te brei. "By expanding clients' base of information, education empowers individuals, families and small groups." (Du Bois & Miley, 2005:246.)

Die maatskaplike werker kan veral tydens verwante pleegsorgplasinge 'n belangrike rol as opvoeder speel om aan die pleegouers nuwe vaardighede te leer en om aan hul inligting te verskaf oor pleegouerskap. In hierdie verband speel maatskaplike groepwerk 'n noodsaaklike rol.

VERWANTE TEENoor NIE-VERWANTE PLEEGSORG

Daar is aan respondente gevra wat volgens hul mening die beste is: verwante of nie-verwante pleegsorgplasinge? Vyftien (62,50%) het verwante pleegsorgplasinge as die beste geëvalueer, 4 (16,67%) nie-verwante pleegsorgplasinge en 5 (20,83%) het neutraal gebly. Uit die motiverings wat gegee is, kan die volgende samevatting gegee word: Sommige van die respondente is neutraal en voel dat nie een van die pleegsorgplasinge beter as die ander plasing is nie, maar dat elke individuele geval as uniek beskou moet word. Die uitgangspunt moet altyd wees dat dit in die beste belang van die kind moet wees. Die respondente wat nie-verwante pleegsorgplasinge bó verwante pleegsorgplasinge verkies, het die volgende redes verskaf:

- Biologiese ouers is geneig om in te meng indien plasinge by die familie is. Hulle meng nie so maklik in by "vreemde" pleegouers nie.
- Keuring by nie-verwante pleegsorgplasinge is strenger en toesigdienste word beter gelewer.

- Daar ontstaan dikwels familiegiere en -konflik tussen die familieledede oor wie die kind die beste kan versorg.

Uit die motiverings van respondente kan die voordele van verwante pleegsorgplasinge soos volg opgesom word: Kinders word makliker deur familie aanvaar en word minder verstoot deur familie; in sommige kulture voel families verplig om die versorging van kinders op hulle te neem en hulle werk dus beter saam met die maatskaplike werker; die pleegkind word binne 'n gesin geplaas met dieselfde agtergrond, kultuur en geloof; die pleegkinders woon in baie gevalle reeds by die pleegouers/materne -/paterne grootouers wat reeds stabiliteit en sekuriteit verseker en die pleegkinders kry die nodige liefde en ervaar die trauma van verlies nie so traumaties nie.

Cuddeback (2004:633) noem dat verwante pleegsorg teoreties sekere voordele inhou, naamlik "(a) continuity of family identity and knowledge; (b) access to relatives other than the kinship caregiver, (c) continuity of life within the ethnic, religious, and racial community of origin, and (d) caregiver's familiarity of the child based on pre-existing relationships."

GEVOLGTREKKINGS

Vanuit hierdie ondersoek kan daar tot die volgende gevolgtrekkings gekom word:

- Pleegsorgplasinge in Suid-Afrika neem skerp toe. Dit is ook duidelik dat daar al hoe meer verwante pleegsorgplasinge voorkom.
- Probleme wat binne instellings ervaar word, soos hoë werkslading, tekort aan personeel en te veel pleegsorgsake, veroorsaak dat pleegsorgsake nie vinnig afgehandel word nie.
- Opleiding word aan pleegouers in verwante pleegsorgplasinge gegee, maar dit blyk dat daar 'n behoefte bestaan aan 'n vasgestelde program om hierdie opleiding te gee.
- Die kontakfrekwensies van maatskaplike werkers met pleegouers en pleegkinders wissel van een keer per jaar tot twee of drie keer per jaar of soos nodig. Die belangrikste doelstelling van kontak is egter geïdentifiseer as ondersteuning. Die gevolgtrekking kan gemaak word dat ondersteuning nie doeltreffend kan wees as kontak slegs een keer per jaar geskied nie.
- Maatskaplike groepwerk word as die beste metode van dienslewering aan pleegouers in verwante pleegsorgplasinge beskou.

SAMEVATTING

Daar kan tot die slotsom gekom word dat die maatskaplike werkers in die praktyk en die wat by hierdie ondersoek betrek is, verwante pleegsorgplasinge bo nie-verwante pleegsorgplasinge verkies. Elke geval word egter uniek hanteer en die uitgangspunt bly steeds dat dit in die beste belang van die kind moet wees.

AANBEVELINGS

Die volgende aanbevelings kan gemaak word:

- Die moontlikheid om meer maatskaplike hulpwerkers asook vrywilligers aan te stel en op te lei om spesifiek dienste aan pleeggesinne te lewer, moet ondersoek word.
- 'n Oplossing moet gevind word vir maatskaplike werkers se hoë gevalleladings sodat meer pleegsorgplasinge afgehandel word.
- Meer maatskaplike werkers moet aangestel word indien gehalte-dienslewering aan pleegouers en pleegkinders gelewer wil word.

- Die moontlikheid moet ondersoek word om maatskaplike groepwerk meer gereeld te benut om sodoende ondersteuningsdienste aan pleegouers te bied.
- Die maatskaplike groepwerkintervensieprogram wat deur Delport (2007) ontwikkel is, kan met sukses deur maatskaplike werkers in verwante- asook nie-verwante pleegsorgplasinge aangewend word.

BIBLIOGRAFIE

- ANDERSON, J. 1997. **Social work with groups: a process model**. New York: Longman.
- BILAVER, L.A., JAUCES, P.K., KOEPKE, D. & GOERGE, R.M. 1999. Note on research. The health of children in Foster care. **Social Service Review**, 73(3):401-417.
- BRILL, N.I. & LEVINE, J. 2002. **Working with people. The helping process** (7th ed). Boston: Allyn and Bacon.
- BURNETTE, D. 2003. Grandparents and family caregivers. [Web:] <http://aging.state.ny.us/-explore/project2015/artgrandparent.htm> [Datum van gebruik: 2006/06/13].
- COREY, M.S. & COREY, G. 2002. **Groups: process and practice** (6th ed). Pacific Grove: Brooks/Cole.
- CUDDEBACK, G.S. 2004. Kinship family foster care: a methodological and substantive synthesis of research. **Children and Youth Services Review**, 26(7):623-639.
- DELPOR, C.S.L. 2005. **Quantitative data-collection methods**. In: DE VOS, A.S., STRYDOM, H., FOUCHÉ, C.B. & DELPORT, C.S.L. 2005. **Research at grass roots. For the social sciences and human service professions**. Pretoria: Van Schaik: 159-190.
- DELPOR, J. 2007. **Die ontwikkeling en evaluering van 'n maatskaplike groepwerkintervensieprogram in verwante pleegsorgplasinge**. Potchefstroom: Noordwes-Universiteit. (Ph.D – Proefskrif)
- DEPARTMENT OF SOCIAL DEVELOPMENT. 2002-2003. **Annual report**. Pretoria: Departement van Sosiale Ontwikkeling.
- DIE ONDERSTEUNINGSRAAD. 2000. **Plek van Veiligheid- en Pleegoueropleidingsprogram**. Rustenburg.
- DU BOIS, B. & MILEY, K.K. 2005. **Social work. An empowering profession** (5th ed). Boston: Pearson & Allyn and Bacon.
- EDELL, M. 1998. Replacing community: establishes linkage for women living with HIV/AIDS – a group work approach. **Social Work with Groups**, 21(3):49-62.
- FOUCHÉ, C.B. & DE VOS, A.S. 2005. Problem formulation. In: DE VOS, A.S., STRYDOM, H., FOUCHÉ, C.B. & DELPORT, C.S.L. 2005. **Research at grass roots. For the social sciences and human service professions**. Pretoria: Van Schaik: 100-110.
- FOURIE, C. 1999. **Die aanpassing van die kind in pleegsorg: 'n Speltherapeutiese benadering**. Pretoria: Universiteit van Pretoria. (Verhandeling – MA(MW) Speltherapie)

- GEBEL, T.J. 1996. Kinship care and non-relative family foster care: a comparison of caregiver attributes and attitudes. **Child Welfare**, 75(10):5-18.
- GLEESON, J.P. 1995. Kinship care and public child welfare: challenges and opportunities for social work education. **Journal of Social Work Education**, 31(2):182-193.
- GLEESON, J.P. 1996. Kinship care as a child welfare service: the policy debate in an era of welfare reform. **Child Welfare**, 75(5):419-449.
- GLEESON, J.P., O'DONNELL, J. & BONECUTTER, F.J. 1997. Understanding the complexity of practice in kinship foster care. **Child Welfare**, 76(6):801-826.
- GOODMAN, C.C. & SILVERSTEIN, M. 2001. Grandmothers who parent their grandchildren: An exploratory study of close relations across three generations. **Journal of Family Issues**, 22(5):557-578.
- GRINNELL, R.M. & WILLIAMS, M. 1990. **Research in social work: a primer**. Itasca: Peacock Publishers.
- LEDER, S., GRINSTEAD, L.N., JENSEN, S. & BOND, L. 2003. Psychotherapeutic treatment outcomes in grandparent-raised children. **Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing**, 16(1):5-14.
- MASON, S. & LINSK, N. 2002. Relative foster parents of HIV-affected Children. **Child Welfare**, 81(4):541-569.
- NAIDOO, S. & KASIRAM, M. 2006. Experiences of South African social workers in the United Kingdom. **Maatskaplike Werk/Social Work**, (42):2:117-125.
- PORTENGEN, R. & VAN DER NEUT, B. 1999. Assessing family strengths. A family systems approach. In: GREEFF, R. (ed) **Fostering Kinship. An international perspective on kinship foster care**. Aldershot: Ashgate.
- RHODES, K.W., ORME, J.G. & BUEHLER, C. 2001. A comparison of family foster parents who quit, consider quitting and plan to continue fostering. **Social Service Review**, 75(1):84-114.
- ROBERTSON, M. & DONALDSON, M. 2003. **No place like home. Family murder: the child victims**. [Web:] <http://www.csvr.org.za/articles/artfamur.htm>. [Datum van gebruik: 13/06/2006].
- SCANNAPIECO, M., HEGAR, R.L. & MCALPINE, C. 1997. Kinship care and foster care: a comparison of characteristics and outcomes. **Families in Society**, 78(5):480-488.
- SCHÖNTEICH, M. 2000. **Age and AIDS: South Africa's time bomb**. [Web:] <http://www.popline.org/docs/1304/144447.html> [Datum van gebruik: 13/06/2006].
- STRYDOM, H. 2003. **Maatskaplikewerk-navorsing**. Potchefstroom: PU vir CHO.
- SUID-AFRIKA. 1983. Wet op Kindersorg, no. 74 van 1983. Pretoria: Staatsdrukker.
- SOUTH AFRICA. 2005. Children's Bill, no 38 of 2005. Pretoria: Government Press.

TESTA, M.F. & ROLOCK, N. 1999. Professional foster care: a future worth pursuing? **Child Welfare**, 78(1):108-124.

TOSELAND, R.W. & RIVAS, R.F. 2005. **An introduction to group work practice** (5th ed). Boston: Pearson & Allyn and Bacon.

TRISELIOTIS, J., SELICK, C. & SHORT, R. 1995. **Foster care: theory and practice**. London: Redwood Books.

Me Janine Delport, Ph.D-kandidaat; Dr Adrie Roux, senior dosent; Prof Pedro Rankin, mede-professor, Skool vir Psigo-Sosiale Gedragwetenskappe: Vakgroep Maatskaplike Werk, Noordwes-Universiteit: Potchefstroomkampus, Potchefstroom, Suid-Afrika.